

במקרה שהגיע לבית המשפט העליון (בש"פ 6844/05 מדינת ישראל נ' פלונית) ובו בקשת המדינה להערכת מעצר עד תום ההליכים של קטינה בת 14. הקטינה נעצרה במהלך חסימת כביש ושחררה למעצר בית ביישובו של אביה. כחודש בלבד לאחר מעצרה הראשון היא נעצרה שוב, במהלך חסימת אותו הכביש בדיוק. השופטת פרוקצ'יה כתבה בפסק הדין, שאמנם גילה הצעיר של הנאשמת הוא שיקול כבד כנגד הארכת מעצרה עד תום ההליכים, אולם עד שלא תימצא חלופת מעצר ראויה, לא ניתן לשחררה. החלופה שהוחלה, לאחר מעצרה הראשון, נחלה כישלון חרוץ. אביה של הנאשמת, שהיה אמור לפקח על מהלכיה ולדאוג לכך שלא תחזור להפר את החוק לא עמד במשימה זו.

במקרה זה, אי מעורבותם של ההורים בשמירה על תנאי השחרור, הביאה להשארת הקטינה במעצר. עם זאת במועצה לשלום הילד מתחו ביקורת על החלטה זו וטענו כי ראוי היה שביית המשפט לא יסתפק בטענה שההורים לא ממלאים חובתם אלא עליו לצאת מגדרו על מנת למצוא חלופת מעצר ראויה.

היו גם קולות שהציעו להכריז על קטינים שהוריהם עודדו אותם להפר את החוק או הורים שלא באו להוציא את ילדיהם הקטינים ממעצר, כעל קטינים נזקקים. עו"ד קידר טוען שבמקרים שונים הורים סרבו לחתום על תנאי השחרור של ילדיהם, כאקט של הזדהות עם הילד והפגנת חוסר אמון במערכת המשפט. התערבות הורים במקרה של ילד עצור מאפשרת הרבה פעמים הגנה טובה יותר לילד, שבאה לידי ביטוי בייצוג, באחריות ובהשגחה. מכאן שאי התערבות כזו מונעת מן הילד את אותה ההגנה.

סעיפים 2-3 לחוק הנוער (טיפול

והשגחה), תש"ך-1960 קובעים כי במקרים בהם קטין עובר על החוק, והוריו מצדם לא רוצים או לא מסוגלים להשגיח עליו, יכול בית המשפט להכריז על קטין מסוים כעל "קטין נזקק". הכרזה על קטין כקטין נזקק מאפשרת להגביל את אפטרופסות הוריו, ואף להוציא מהחזקתם. הכרזה על קטין נזקק נועדה כדי להגן על שלומו וטובתו של הילד. בהכרזה על קטין כ"קטין נזקק" במקרים המדוברים יש טעם לפגום! הוצאת הילד מבית, שבימים כתיקונם מתפקד כבית ראוי לכל דבר, תזיק לילד ותחטיא את מטרתו הראשונית של החוק - לפעול לטובת הקטין. נראה כי בהצעה זו יש ניסיון להרתיע את ההורים, ולא באמת לפעול לטובת הקטין.

סיכום

האחריות להגן על הילדים מוטלת בראש ובראשונה על ההורים. חובת האחריות מטילה על ההורים את החובה להבטיח שהילד לא יימצא בסיטואציות שעלולות לסכן את בריאותו ואת שלומו הנפשי. כאשר מדובר בילדים בוגרים יותר, מוטלת עליהם החובה להיות מעורבים בהליך פלילי שנפתח נגד ילדם. עליהם האחריות לערוב למעשיו ולעשות ככל שביכולתם כדי למנוע עבירה חוזרת על החוק מצידו. אולם מלבד ההורים, גם למדינה חלק בהגנה על ילדים. חובת המדינה לדאוג לילדים שבה. היא אחראית לאכוף על ההורים את מילוי חובותיהם ההוריות. בנוסף, עליה להימנע מתיוג ילדים כעבריינים באופן שעלול לפגוע בהם בהמשך חייהם, וזאת גם אם הם עברו על החוק. כחלק מזה, אל לה לעשות שימוש בילדים ככלי להענשה או להרתעה של ההורים.

אני חושבת כי מובן מאליו שגם לילדים בגיל צעיר, היכולים להבין את המתרחש סביבם ומסוגלים להביע את דעתם בנושא, יש זכות מלאה להביע את דעתם ואף למחות על שינוי מציאות חייהם היומיומית המטלטלת את כל עולמם, כפי שמגדירה זאת האמנה לזכויות הילד. נראה לי חשוב וראוי, לחנך ילדים לאזרחות פעילה ומעורבת. הדרך הטובה ביותר לעשות זאת היא לעודד אותם להביע את דעתם בצורה אקטיבית: להשתתף בפעילויות ציבוריות ופוליטיות, ולא לחייב אותם לשבת בבית ולחכות לגיל 18 ●

בראש סדר העדיפויות של כל הגורמים. היטיב לתאר זאת חבר ועדת הכנסת לשלום הילד, ח"כ יעקב מרגי מש"ס. ח"כ מרגי הזהיר מפני שימוש בנושא הילדים, ככלי לניגוח המאבק בהתנתקות, אך טען שאין להורים זכות לעשות שימוש בילדיהם לצורך המאבק. "אני אומר שהאימא תמחה בכל דרך, אבל אין לה שום זכות מוסרית, אפילו שזה יוצא רחמה, שהילד הזה יחווה את הטראומה של המאבק ביום הפינאי. אם רוצים לחבל במאבק, אז הדיון הזה מיותר, כי הדיון רוצה להביא למצב אופטימאלי כדי למזער את הנזק לאותם ילדים. אם רוצים לשים את כל המאבק הזה על גבם של הילדים, זה יהיה טראומתי לא רק בפינוי אלא גם אחרי" [26.7.05].

זכות לחופש הביטוי

כאשר אלו הם נערים וילדים בגילאים מבוגרים יותר הדיון הוא במישור שונה, ומכאן שגם השיקולים הם שונים. כאשר מדובר בנערים ונערות בגיל העשרה ואף בגיל צעיר יותר יש לומר כי הם מממשים את זכותם האישית לחופש הביטוי. באמנה לזכויות הילד נמצא ביטוי למגמה של השנים האחרונות, הרואה בילדים אזרחים בעלי זכויות אזרחיות. אמנם הם לא יכולים לממש את הזכות באמצעות הצבעה בבחירות אך יש לאפשר להם לממש את הזכות באמצעות חופש הביטוי. ההכרעה בדבר אחריות הפלילית של הורה לילד המשתתף בהפגנה

אלימה או לא חוקית, מושפעת מההבחנה בין מצב בו נעשה שימוש בילד, לבין מצב בו הילד מימש את זכותו לחופש הביטוי. אין זו בהכרח הבחנה גילאית ברורה. הדיון הישראלי קובע את גיל שתיים עשרה כגיל האחריות

הפלילית, מתוך ההנחה שבגיל זה הילד מבין את מעשיו, ויכול לשאת בתוצאות מעשיו. כך שניתן לראות גיל זה כגיל הרלוונטי גם למימוש זכותו של הילד לחופש הביטוי. אולם, דווקא בנושא זה של חופש ביטוי יתכנו הבדלים גדולים בין ילדים שונים באותו הגיל. ייתכן שבמקרים אלו ראוי לבחון כל מקרה לגופו, הווי אומר, לבחון את יכולותיו של הילד ולפיהן להגדיר את זכותו לחופש ביטוי. ילדים רבים בני עשר או אחת עשרה כבר יכולים לבטא את דעתם. גם אם זו מושפעת מדברים שנאמרו להם על ידי המבוגרים, זה לא מצב שבו ניתן להתייחס אליהם רק כאל כלי שמישהו משתמש בו [דברי רן כהן משיבת ועדת הכנסת לזכויות הילד 26/7/2005].

הטלת סנקציות

בנוסף לאחריות הורית ישנה אחריות על ההורים שילדיהם מעורבים בהפרות חוק. כאשר מטפלים בקטינים בהיבט הפלילי יש דגש על שיקום, ופחות על ענישה, חלק מהמסלול המשקם קובע גם מעורבות הורים ואחריותם על מעשיו של הקטין.

עו"ד עדי קידר מעמותת חנ"ו, שעסקה בייצוג עצורי ההתנתקות, טוען כי בכל הקשור ל"עבריינות אידאולוגית", היד הייתה קלה על "הדק" המעצרים. במקרים רבים נעצרו ילדים צעירים באופן גורף, ללא הבחנה. הדבר נוגד את המדיניות הדוגלת בשיקום ופחות ענישה, ואף פוגע בזכות חופש הביטוי.

לעתים על בית המשפט לשקול את זכות הנאשם מול טובת הציבור. במקרים הנושאים אופי ציבורי כגון חסימות כבישים והבערת צמיגים ישנה גישה הדוגלת בענישה חמורה המגיעה לעתים עד לפסיקת עונש מאסר. לעומת זאת, המועצה לשלום הילד מתנגדת נחרצות להחמרת העונש על ילדים על ידי מערכת המשפט למטרת "למען יראו וייראו" וקוראת שלא לנהל את המאבק לשמירה על החוק והסדר על גבם של הילדים. ישנם קולות המצדדים בהטלת קנסות על הורי הילדים, כאמצעי מתמרץ כדי שאלו יקפידו להשגיח, וימנעו מ"עידוד פסיבי".